

Zeitschrift: Igl Ischi : organ della Romania (Societat de Students Romontschs)

Herausgeber: Romania (Societat de Students Romontschs)

Band: 77 (1992)

Heft: 4

Artikel: Dunnas raquintan lur vita

Autor: Cathomas-Bearth, Rita

DOI: <https://doi.org/10.5169/seals-881630>

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. [Mehr erfahren](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. [En savoir plus](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. [Find out more](#)

Download PDF: 30.07.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Dunnas raquintan lur vita

Rita Cathomas-Bearth

Tgi che ha frequentà las scolas primaras ils onns 50 sa regorda franc anc da las bleras istorgias che raquintavan da la vita quotidiana dad umens e dunnas. Ils babs lavuravan en uigl e sin il funs. Las mammas stevan a chasa e tgiravan ils uffants, faschevan l'iert e pavlavan las giaglinas. Ins avess pudì crair che tut las dunnas creschidas sajan mammas. Las mattas gidavan las mammas, ils mats ils babs. Ils umens eran ferms e robusts, las dunnas chasarinas charinas. Ils babs fimavan la pipa, las mammas faschevan chaltschiel. Il bab seseva sisum la maisa, la mamma giudim e serviva il past. E quantas poesias glorifitgavan la funcziun da la mamma!

Las bleras da questas istorgias eran scrittas dad umens. Insumma è quasi l'entira istorgia veginida scritta dals umens. Da tals ch'admiravan eroxs da guerra, pussanza, virilitad e gagliardad. Er en nossa Surselva sco en outras regiuns muntagnardas avevan las dunnas da taschair en la publicidad. Quai spetgav'ins dad ellus. Ed ellus han er obedì a questas pretensiuns da la sociedad patriarcala. Insumma han las dunnas sco ch'i para adina gî il basegn d'esser bravas. Ch'ellas avessan scrit l'istorgia or d'ina altra optica, na dubitescha oz nadin. Ma pertge na scrivevan e s'exprimevan ellus? Mancava il temp u la scolaziun u il basegn u na scrivevan ellus ord pura modestadad?

La mirveglia, co che la generaziun da nossas tattas e basatas viveva propri e patratgava, crescha ad in crescher. Quai sa resulta dal fatg che la tecnica e la medischina han revoluziunà la vita da la dunna en noss tschientaner. La gronda midada è succedida suenter las guerras mundiales. Electricitat, aua currenta e maschinas en chasa, meglras pussaivladads da scolaziun e la pilla han liberà las dunnas da bleras grevezzas. Cun l'entrada da radio e televisiun en las stivas privatas è svanì in impurtant liom cun istorgia, tradiziun e cuminanza: il raquint.

Mammas e babs han smess da raquintar da lur vita passada. Sper criminis ed eveniments mundials èn episodas quotidianas daventadas lungurusas. Ils umans nun han pli peda per istorgias nunspectacularas. Sport, divertiment e lavur concentrada absorbeschan tut il temp. Uschia na vegen experientschas directas da la vita tradidas vinavant da generaziun a generaziun. La cuntuaziun istorica individuala sa perda e cun ella in factur impurtant per chapir sasez e l'agen ambient. La consequenza è savens dischorientaziun, malsegirtad ed isolaziun.

Quest vacuum daventa pli e pli conscient. Bleras lavurs istoricas sa basan oz sin la perscrutaziun dal patratgar e sentir da l'uschenumnà simpel pievel che nun ha, sco ch'i para, mai fatg u scrit istorgia. Tranter quel sa chattan er las dunnas. Co ha la generaziun naschida avant las guerras mundialas vivì sia uffanza e sia giuventetgna? Co han las dunnas resentì il temp da guerra e la midada dals onns 50? Tge è stà impurtant en lur vita? Co pensavan e sentivan elllas? Co vesan elllas lur vita guardond enavos?

Questas mirveglia u er la tschertga da las ragischs han motivà ina gruppia dad otg dunnas sur 40 da registrar biografias da dunnas sur 70. L'idea è naschida en il ravugl da la canorta da dunnas a Cuira ch'aveva lieu ina giada al mais. La cumposiziun da las dunnas è casuala. Sa participar ha pudì, tgi ch'aveva interess. I fan part: tgirunzas, ina teologa, magistras, chasarinas, ina publicista. En lungas sesidas, accumpagnadas da scienziadas, è veginida discutada la furma da perscrutaziun. Uschia è sa cristallisà in concept precis da finamira e metoda d'interrogaziun, necessari per far lavur precisa e cuntanscher in resultat che cuntesta.

L'enconuschienschia ch'in tal project pretensius na possia vegnir exequì senza in accumpagnament scientific ha motivà d'inoltrar ina dumonda da sustegn finanzial a l'Uniun per la perscrutaziun da la cultura grischuna. Quella ha sostegni il project cun la cundiziun che duas scienziadas, ina etnologa cun experientscha en la perscrutaziun istorica orala ed ina istoricista ed archivara, cussegliant la gruppia. Questa cundiziun è stada bainvegnida, ed uschia han ins pudì cumenzar cun la lavur.¹⁾

A l'entschatta è veginida formulada en lungas discussiuns precisamain la sistematica da lavurar. Per pudair valitar ina giada las biografias, sto ina tscherta unitad en il proceder esser dada. Sco segund pass han las dunnas da la gruppia emprendì d'enconuscher metodas d'interrogare da lavurar, tecnicas da dumandar e registrar il material sco er l'istorgia generala da noss tschientaner.

Pir suenter questas preparaziuns fundamentalas - entant era in onn passà - han ins pudì cumenzar cun la lavur concreta. La finamira: registrar sin bindel almain 20 biografias da dunnas naschidas avant il 1920. Dunnas da l'entir chantun, da las pli diversas professiuns, stadiis socials e civils. Perquai che dunnas ord differentas regiuns grischunas fan part da la gruppia da perscrutaziun èsi er pussaivel da discurrer cun las dunnas che vegen interrogadas en lur lungatg preferì. Uschia

vegnan las registraziuns fatgas en sursilvan, ladin, talian e tudestg. I vegn surlaschà a las dunnas interrogadas, nua ch'ellas vulan metter la paisa en lur raquint e quant lung che quel duai veginr.

Las registraziuns fatgas a bucca veginan protocolladas en chavazzins per ch'ellas possian veginr evaluadas pli tard scientificamain. Mintga dunna fa er in diari che cuntegna las atgnas impressiuns da la situaziun d'interrogaziun e da l'ambient da la dunna interrogada. Quella ha ultra da quai da suttascriver ina decleraziun ch'ella saja pronta da laschar deponer il material registrà en l'archiv e da laschar duvrar quel per intents publicistics, scientifics e litterars.

Che dunnas per gronda part na scienziadas fan las registraziuns è plitost nunusità. En quest senn èsi da renconuscher che l'Uniun per la perscrutaziun da la cultura è stada pronta da sustegnair quest project. Il fatg però che las dunnas ch'interrogheschan han ina tscherta experientscha da la vita, ch'ellas èn bain motivadas ed enconuschan per part personalmain las personas interrogadas, pussibilitescha in access fitg direct a las infurmaziuns. La lavur da registraziun è pretensiusa e pretenda sentiment psicologic. Betg tuttas dunnas discurran currentamain, e da tschertas chaussas na vulani discurrer. Bleras regurdientschas sveglan emozius, per las qualas ins sto avair chapientscha e che ston veginr elavuradas. Il contact interpersunal è in eveniment per sasez.

La lavur da registraziun ha cumenzà avant dus onns. Ella duai veginr terminada quest onn. Las infurmaziuns rimnadas fin oz dattan ina invista varianta, directa ed averta en munds da dunnas per part nunenconuschents. Differenzas tranter las confessiuns e regiuns daventan transparentas. Interessant nun è be quai che vegin raquintà, mabain er quai, dal qual ins tascha. Mintga dunna metta auter las paisas, mintgina resenta auter la vita. Il material è ina funtauna istorica directa che mancava fin oz en il Grischun.

Da preschent s'occupa la gruppera cun la dumonda, co publitgar las biografias. Ch'ins na vul be deponer il material en l'archiv è stà cler da l'entschatta. Uss sa tracti da chattar ina furma adattada per la publicaziun. En mintga cas daventa la lavur vi da quest project cun mintga pass pli intensiva ed interessanta.